

ВИЩА ШКОЛА

УДК 378.018.43:[159.9:39]

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.73-1.32>

О. П. Аматыєва

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

М. О. Демченко

аспірантка кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕТНОПСИХОЛОГІЯ» ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 012 «ДОШКІЛЬНА ОСВІТА» З ВИБІРКОВОЮ ЧАСТИНОЮ «ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

У статті наведені основні напрями розвитку дистанційного навчання, показані відмінності дистанційного навчання від традиційного. Виділено проблеми, які вирішуються здобувачами вищої освіти та викладачами у процесі дистанційного навчання. Показано, що ефективність дистанційного навчання визначається використанням педагогічних технологій, які лежать в основі дистанційних курсів і надають реальну можливість здобути освіту або поліпшити свої знання з певних навчальних дисциплін. Наукову роботу присвячено пошуку ефективних та цікавих способів залучення здобувачів вищої освіти до дистанційного навчання. Розглянуто структуру та зміст дистанційного курсу з навчальної дисципліни «Етнопсихологія» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» з вибірковою частиною «Практична психологія». Встановлено, що дистанційні курси мають такі позитивні динамічні характеристики, як: актуальність, зручність, модульність, економічна ефективність, раціональність, інтерактивність, діагностичність, географічна необмеженість. Під дистанційними освітніми технологіями маються на увазі такі, що реалізовані в основному із застосуванням інформаційних і телекомунікаційних технологій на відстані за опосередкованої взаємодії того, хто навчається (здобувач вищої освіти), і педагогічного працівника (викладач). Метою використання дистанційних освітніх технологій освітніми установами є надання здобувачам можливості освоєння освітніх програм в умовах викликів сучасного періоду.

Використання дистанційних форм і методів навчання сприяє розвитку самостійного мислення, пошуку креативних шляхів вирішення поставлених завдань, індивідуалізації процесу професійного становлення, спонукає здобувачів вищої освіти до самостійної роботи, формує в них інформаційну культуру, налаштовує на опанування інноваційних засобів здобуття та застосування інформації, зокрема. можливості дистанційного навчання сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців.

У процесі роботи зі здобувачами в дистанційному курсі було виявлено, що розроблені та сформульовані проблемно-творчі завдання до тем лекційних матеріалів, практичних занять, самостійної роботи дозволяють визначити ступінь активності та самостійності здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційний курс, дистанційна освіта, етнопсихологія, здобувачі.

Постановка проблеми. Розроблення курсів дисциплін набуває особливого значення для забезпечення дистанційного навчання здобувачів вищої освіти, дозволяє здійснювати освітню діяльність в умовах викликів сучасного періоду (пандемія коронавірусу, отже, необхідність дистанціювання, самоізоляції тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В останні десятиліття швидко розвиваються науково-методичні основи дистанційного навчання. Вивченню питань розвитку дистанційної освіти присвячені роботи багатьох закордонних науковців (Р. Деллінг, А. Кларк, Д. Кіган, М. Мур, Г. Рамбле, М. Сімонсон, М. Томпсон та

інші). Науково-педагогічні засади дистанційного навчання досліджують такі вітчизняні науковці, як: О. Андреев, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Кухаренко, В. Олійник, Є. Полат, В. Рибалко, Н. Сиротенко, П. Стефаненко, А. Хуторський. Водночас, незважаючи на значну кількість різнопланових досліджень із дистанційної освіти, нині немає наукових праць, у яких би цілісно й усебічно розглядалися різні форми дистанційного навчання з урахуванням специфіки вищих навчальних закладів.

Мета статті. Розглянути структуру та зміст курсу дистанційного навчання з дисципліни «Етнопсихологія» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» з вибірковою частиною «Практична психологія».

Виклад основного матеріалу. Дистанційне навчання – індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Дистанційні курси, які є основою всього дистанційного навчання, мають такі позитивні динамічні характеристики:

- гнучкість – можливість викладення навчального матеріалу конкретної дисципліни з урахуванням підготовки і здібностей здобувачів освіти;
- актуальність – можливість упровадження найновітніших інноваційних педагогічних, психологічних, методичних розробок;
- зручність – можливість навчання у зручний час, в обраному місці, здобуття освіти без відриву від основної роботи, відсутність обмежень у часі для засвоєння навчального матеріалу;
- модульність – розбиття матеріалу на окремі функціонально завершені теми, які вивчаються відповідно до засвоєння і відповідають здібностям окремого здобувача освіти або групи загалом;
- економічна ефективність – дистанційне навчання є дешевшим, ніж традиційне, оскільки ефективніше використовуються навчальні приміщення, полегшується коригування електронних навчальних матеріалів і доступ до них;
- раціональність – можливість одночасного використання значного обсягу навчальної інформації великою кількістю здобувачів вищої освіти;
- інтерактивність – активне онлайн-спілкування між здобувачами групи і викладачем, що значно посилює мотивацію до навчання, поліпшує засвоєння навчального матеріалу;
- діагностичність – більші можливості контролю якості навчання, які передбачають проведення дискусій, онлайн-чатів, форумів, використання

засобів самоконтролю, відсутність психологічних бар'єрів у процесі спілкування;

– географічна необмеженість – відсутність географічних кордонів для здобуття вищої освіти, у різних навчальних закладах освіти є можливість вивчення різних курсів [2].

Традиційна модель навчання передбачає читання лекцій, проведення семінарських, лабораторних та різних ігрових видів занять, організацію самостійної роботи здобувачів тощо. Відмінність дистанційного навчання від традиційного зрозуміла, якщо розглянути їх з погляду форм взаємодії викладача та здобувача. База навчання – книга і викладач як інтерпретатор знання. Дистанційне навчання орієнтоване на впровадження в навчальний процес принципово відмінних моделей навчання, що передбачають проведення конференцій, проектні роботи, тренінги й інші види діяльності з комп'ютерними та нетрадиційними технологіями. Суттєво змінюється в цьому навчальному процесі роль викладача. На нього покладаються такі функції, як координування пізнавального процесу, коригування курсу, що вивчається, консультування слухачів під час упорядкування індивідуального навчального плану, керування їхніми навчальними проектами тощо. Він допомагає здобувачам в їхньому професійному самовизначенні.

Якщо розглянути особливості дистанційної освіти з погляду комунікацій між викладачем та здобувачем, то можна визначити такі її характерні риси, як:

- самоосвіта як основа дистанційного навчання, що передбачає самомотивацію здобувача щодо власного навчання, а також певний рівень самоорганізації особистості;
- спілкування викладача і слухача за принципом «один до одного», що відповідає за формою і змістом індивідуальній консультації;
- спілкування і взаємодія «один до одного» не виключає взаємодії «один до багатьох», оскільки викладач, відповідно до заздалегідь складеного графіка, працює відразу з безліччю здобувачів. Така форма взаємодії нагадує традиційне навчання в аудиторіях;
- взаємодія «багатьох до багатьох» означає, що можливе одночасне спілкування безлічі здобувачів, які обмінюються досвідом і враженнями один з одним.

Електронні навчальні курси є раціональними: розширюють можливості традиційного навчання; роблять навчальний процес більш різноманітним; дозволяють підвищити ефективність самостійної роботи здобувачів, рівень мотивації до навчання, стимулювати розвиток їхнього інтелектуального потенціалу; автоматизувати процес контролю й оцінювання здобутків учнів. Отже, дистанційне навчання має низку переваг порівняно із тради-

ційним навчанням: передові освітні технології, доступність джерел інформації, індивідуалізація навчання, зручна система консультування, демократичні сосунки між здобувачем і викладачем, зручні графік та місце роботи [3].

Усі означені особливості взято до уваги під час розроблення дистанційного курсу. Програма дистанційного курсу цілком відповідає робочій програмі вивчення дисципліни «Етнопсихологія» (012 «Дошкільна освіта»). У процесі вивчення виокремлені такі теми:

Тема 1. Предмет, завдання та структура етнічної психології.

Тема 2–3. Історія та етапи розвитку етнопсихології.

Тема 4. Методологія і методи етнопсихології.

Тема 5. Динамічні характеристики етносу.

Тема 6. Поняття особистості в етнопсихології.

Тема 7–8. Статичні характеристики етносу.

Тема 9–10. Етнопсихологічні та соціально-педагогічні характеристики національного характеру.

Тема 11–13. Особливості національного характеру окремих народів світу.

Тема 14–15. Етнопсихологічні аспекти ведення ділових переговорів.

Тема 16–17. Етнічні конфлікти – причини виникнення та способи врегулювання.

У процесі вивчення кожної з означених тем дисципліни підготовлені такі форми роботи: практичні заняття, завдання для самостійної роботи, питання та завдання для самоконтролю, а також підсумкове тестування з теми, яку вивчали здобувачі.

У планах практичних занять визначені тема, мета вивчення, обсяг навчального часу, перебіг заняття тощо. Практичне заняття має два блоки завдань: у першому блоці окреслено коло теоретичних питань, які здобувач має самостійно засвоїти, на які має дати стислі відповіді; другий блок містить завдання практичного спрямування. Зупинимось більш детально на тематиці практичних занять та завдань для самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Практичне заняття 1. Предмет, завдання та структура етнічної психології.

Завдання для здобувачів:

I. Дати відповіді на основні запитання.

II. Підготувати план та викласти основний зміст бесіди з дітьми на тему: «Чи потрібно вивчати свій родовід?». Вік дітей за вибором здобувача вищої освіти.

Практичне заняття 2–3. Історія та етапи розвитку етнопсихології.

Завдання для здобувачів:

I. Дати відповіді на основні запитання.

II. Підготувати презентацію Microsoft PowerPoint за темою (на вибір): «Етнопсихологічні

уявлення в донауковий період розвитку психології», «Розвиток зарубіжної етнопсихології», «Розвиток етнопсихології в Україні» (обрати доробок 2–3 дослідників; визначити їхній внесок у розвиток етнопсихології).

Скласти перелік критеріїв, за якими, на вашу думку, можна визначити відмінності між народами.

Виписати в термінологічний словник значення таких понять: «етнопсихологія», «етнос», «нація», «народ», «великі групи», «крос-культурне дослідження», «стандартне дослідження».

Практичне заняття 4. Методологія і методи етнопсихології.

Завдання для здобувачів:

I. Дати відповіді на основні запитання.

II. Підготувати презентацію Microsoft PowerPoint за темою (на вибір): «Основні принципи етнопсихології», «Методи дослідження в етнопсихології» (презентувати один метод: характеристика, приклади).

Виписати у словник значення таких понять: «спостереження», «експеримент», «бесіда», «дослідження продуктів діяльності», «тест», «етнічний стереотип».

Тема 5. Динамічні характеристики етносу.

Завдання для здобувачів:

I. Дати відповіді на основні запитання.

II. Підготувати презентацію Microsoft PowerPoint «Національні меншини й етноси Донеччини», надати детальну етнічну характеристику одному з народів (на вибір).

Практичне заняття 6. Поняття особистості в етнопсихології.

Завдання для здобувачів:

I. Дайте відповіді на основні запитання.

II. Пригадайте історичних особистостей, кого Ви б віднесли до категорії «національний герой», наведіть приклади. Чому? (конспект).

Практичні заняття 7–8. Статичні характеристики етносу.

Завдання для здобувачів:

I. Дайте відповіді на основні запитання.

II. Підготуйте план та розкрийте основний зміст бесіди з дітьми на одну з тем: «Світовідчуття українців», «Знаки-символи України», «Символізм української писанки». Вік дітей за вибором здобувача вищої освіти.

Доберіть 1–2 українські народні пісні. Здійсніть психологічний аналіз образів-символів, які відображено в пісенних рядках.

Порівняйте складники української ментальності та ментальності іншого народу. Укажіть чинники, які, на Вашу думку, зумовили ці відмінності.

Практичне заняття 9. Етнопсихологічна та соціально-педагогічна характеристика національного характеру.

Завдання для здобувачів:

I. Дати відповіді на основні запитання.

II. Підготувати план та викласти основний зміст бесіди з дітьми на тему: «Національний характер: природа, формування, вияви».

Підготувати презентацію на тему «Характеристика етносів та національних меншин, що мешкають на території України».

Практичне заняття 10–11. Особливості національного характеру окремих народів світу.

Завдання для здобувачів:

I. Дайте відповіді на основні запитання.

II. Підготуйте презентацію за темою (на вибір): «Особливості національного характеру народів Дальнього Сходу / Близького Сходу / Північної Америки / Південної Америки / Західної Європи / Східної Європи чи народів Африки» (Microsoft PowerPoint).

Практичне заняття 12–13. Етнопсихологічні аспекти ведення ділових переговорів.

Завдання для здобувачів:

I. Дайте відповіді на основні запитання.

II. Підготуйте презентацію на тему: «Тактика проведення ділової зустрічі з японцями / китайцями / корейцями / арабами/ американцями / італійцями / французами / іспанцями / шведами / німцями / англійцями» (за вибором здобувача вищої освіти).

Практичне заняття 14–15. Етнічні конфлікти – причини виникнення та способи врегулювання.

Завдання для здобувачів:

I. Дати відповіді на основні запитання.

II. Виписати в термінологічний словник значення таких понять: «конфлікт», «боротьба», «війна», «конфліктність».

Підготувати презентацію Microsoft PowerPoint за темою: «Стратегії поведінки в етнічних конфліктах (на прикладі реальних історичних подій)».

Проаналізувати причини етнічних конфліктів. Визначити й охарактеризувати психологічні механізми поведінки людини та впливи на неї.

Такі завдання мають професійне спрямування (спеціальність 012 «Дошкільна освіта»), сприяють активізації професійних знань, навчають встановлювати міжпредметні зв'язки. Частина практичних завдань мають творчий характер, спрямовані на особистісну оцінку історичних подій національної історії, усвідомлене ставлення до неї.

Значна кількість занять містять практичні завдання, які дозволяють не тільки закріпити теоретичні знання здобувачів, а також вправляти їх у вмінні готувати презентації Microsoft PowerPoint за темою за вибором здобувача.

Завдання для самостійної роботи.

Тема 1. Предмет, завдання та структура етнічної психології. Скласти термінологічний покажчик з етнопсихології.

Тема 2–3. Історія й етапи розвитку етнопсихології. Підготувати слайд-презентації за темами:

«Започаткування етнопсихології в першій половині ХХ ст.», «Відродження етнопсихології в Україні на сучасному етапі».

Тема 4. Методологія і методи етнопсихології. Підготувати тестові завдання до теми: 10 запитань, 3 варіанти відповіді до кожного запитання (1 відповідь правильна, 2 – ні). Ключ до тестових завдань подається окремим аркушем.

Тема 5. Динамічні характеристики етносу. Скласти таблицю основних етапів становлення українського етносу. Скласти таблицю національних меншин в Україні та їх етнопсихологічної характеристики.

Тема 7–8. Статичні характеристики етносу. Розкрийте сутність понять «етнос», «нація».

Тема 9–10. Описати 2–3 звичаї суто українського вжитку. Проаналізувати потреби в їх виникненні та збереженні.

Тема 11–13. Особливості національного характеру окремих народів світу. Завдання 1. Скласти банк методик для діагностики етнічної ідентичності. Завдання 2. Підготувати доповідь про стан розвитку етносів в Україні (за вибором). Завдання 3. Скласти порівняльну таблицю особливостей національного характеру різних народів. Для порівняння обрати представників Сходу, Заходу, Півдня та Півночі.

Тема 16–17. Етнічні конфлікти: причини виникнення та способи врегулювання. Скласти схему «Стратегії поведінки в етнічних конфліктах».

Після вивчення кожної теми були подані запитання та завдання для самоконтролю, які дозволяли перевірити знання здобувачів після вивчення матеріалів, логіку побудови, усвідомлене засвоєння.

Питання для контролю використовувалися з метою перевірки знань здобувачів. Використані запитання відповідали системі вимог, а саме: чітко сформульовані, взаємопов'язані, у сукупності вичерпували зміст теми, яку вивчали здобувачі, логічно, послідовно висвітлювали великі теми, а також окремі деталі.

Наприкінці вивчення означеного курсу, для перевірки знань здобувачів, які були засвоєні ними у процесі дистанційного навчання, запропоноване проведення підсумкового тестування з означеної дисципліни.

Висновки і пропозиції. Отже, використання дистанційного курсу для вивчення дисципліни «Етнопсихологія» дозволило забезпечити якість підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» з вибірковою частиною «Практична психологія.» надало можливість сприяти розвитку самостійного мислення, пошуку креативних шляхів вирішення поставлених завдань. Це сприяє впевненому формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців.

Список використаної літератури:

1. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : наказ МОН України від 25 квітня 2013 р. № 466. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.
2. Ліщинська Л. Використання інноваційних і традиційних технологій навчання у ВНЗ в умовах інформатизації освіти. *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія* : матеріали міжвузівського вебінару, 31 березня 2017 р. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. С. 56–60.
3. Долинський Є. Дистанційне навчання – одна із прогресивних форм підготовки фахівців. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання* : збірник наукових праць / за заг. ред. О. Матвієнко. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2010. Вип. 42. С. 202–207.

Amatieva O., Demchenko M. Structure and contents of distance learning course of academic discipline “Ethnopsychology” for training the first (bachelor’s) grade level applicants of higher education in the specialty 012 “Preschool education” with selective part of “Practical Psychology”

The article deals with the main directions of distance learning development, the differences between distance learning and traditional one is shown. The problems that are solved by higher education applicants and teachers in the process of distance learning are highlighted. It is shown that the effectiveness of distance learning is determined by the use of pedagogical technologies that are placed in the center of distance learning courses and provide a real opportunity to get an education or improve the knowledge in certain disciplines. The scientific work is devoted to the search for effective and interesting ways to attract higher education students to distance learning. The structure and content of the distance learning course of the discipline “Ethnopsychology” for the training of applicants for the first (bachelor’s) level of higher education in the specialty 012 “Preschool education” with a selective part of “Practical Psychology” are considered. It is established that distance learning courses have the following positive dynamic characteristics: relevance, convenience, modularity, economic efficiency, rationality, interactivity, diagnostics, geographical infinity. By distance educational technologies we mean technologies implemented mainly with the use of information and telecommunication technologies at a distance with the indirect interaction of the learner (higher education seeker) and the pedagogical worker (teacher). The purpose of the use of distance educational technologies by educational institutions is to provide students with the opportunity to master educational programs in the challenges of the modern period.

The use of distance learning forms and methods promotes the development of independent thinking, finding creative ways to solve problems, individualization of the process of professional development, encourages higher education students to work independently, forms in them information culture, sets up to master innovative means of obtaining and using information. training contributes to the formation of professional competence of future professionals.

During the work with the applicants in the distance course it was found that the developed and formulated problem-creative tasks for the topics of lectures, practical classes, independent work allow to determine the degree of activity and independence of applicants for higher education.

Key words: *distance learning, distance learning course, distance education, ethnopsychology, applicants.*